

SIMEONIJA VINAVER

roman sa velikom gospodom beogradskom

Milovan Vitezović

■ Laguna ■

DELA MILOVANA VITEZOVIĆA

SIMEONIJA VINAVER

Copyright © 1993 Milovan Vitezović

Copyright © 2007 ovog izdanja LAGUNA

Stanislav Vinaver

1.

Stanislav Vinaver je bio uveren da je on jedna velika neprekidna simfonija, koja se svaki dan ponavlja na poseban način. Tako je počeo 1. septembar 1926. godine.

Kao što je dan završavao muzikom, bez obzira na to koliko se kasno, noćobdijjski vraćao kući, kao prirodnim završetkom burnog dana, a njemu je svaki dan bio buran, Stanislav Vinaver je dan isto tako počinjao muzikom. Već godinama se jutrom oblačio za izlazak u grad i sedao za klavir da bi, ustavši od klavira, izlazio na ulicu sa glavom punom tišavih nota. Tako je on sebi za taj dan određivao ritam, podržavajući uverenje da se jednim treptajem, jednim ritmom, jednim spojenim reči može izraziti vrhovna tajna sveta.

Ustavši od klavira, laćao se svoga obaveznog koferećeta, od koga se nije odvajao od 1916. godine, kada mu ga je u Ahileonu poklonila francuska bolničarka, sestra Margerita, koja je negovala njegovog teško ranjenog ratnog druga Panteliju iz Gornje Petlovače, zahvalna što je svaki dan dolazio da Panteliji prevede njeno: „Bog je milostiv i čini čudesa...“ i Panteljiino njoj: „Zašto si tako dobra sa mnom, imaš li brata, sestru, imaš li roditelje...“ Kofereće mu je poklonila kad se od njih opraštao, pošto ga je Srpski ratni presbiro profesora Slobodana Jovanovića slao u Francusku da drži predavanja o teškom stanju Srba. Od

koferčeta se nije odvajao ni kada u njega nije imao ni papir da stavi, siguran da je ono uvek puno dobrote sestre Margerite i ratnika Pantelije iz Gornje Petlovače. Jednom ih mora operati. Prijatelji i znanci Vinaverovi zvali su ovo koferče babičkim, i zapitkivali: „Koga danas poradaš?“ Odgovarao im je: „Nešto se mora izroditi. Videćemo.“

Rekavši majci Ruži da ne zna kada će doći kući, Stanislav Vinaver je, izišavši iz stana u Sarajevskoj 13, odmah skinuo šešir. Šešir je vraćao na glavu tek na vrhu Balkanske ulice, kod kioska za novine ispred bašte hotela *Moskva*. To je činio svakog dana, ali ne zbog vrućine, premda mu je čelo i pod mrazevima bilo jednako orošeno jer je iz njega stalno nešto isijavalo, već da bi sve znance uz Balkansku, a javljao se skoro svima, na miru pozdravio bez neprekidnog mašanja za obod šešira.

Bio je širina u pokretu. Na prvi pogled običnih ljudi, koji nije varao, moglo se za Vinavera reći da je odebeo. Za sve koji su ga znali, on je izgledom bio komotan. Iako je za sebe govorio da je prenabijen sobom i da će se raspući od darovitosti, u njemu, onako poširokom, baškario se duh kojim je bio izrazito nadaren. Duh ga je činio loptastim i elastičnim i stvarao privid da se u njemu krije famozna kvadratura kruga. On se i uzbrdo kotrljao.

Ponekad je zastajao ispred kafane *Denet Jugovića*, ne da bi napravio predah, nego da bi osmotrio Jugoviće te noći prispjele u prestonicu, koji su za dva dinara noćivali tu za stolovima, da bi se jutrom razišli po gradu. Voleo je da ih osmotri i da ih čuje, da po govoru pogađa odakle su i da kupi po koju reč.

Samo ga je posebna žurba mogla provesti a da jutrom prvi ne svrati u knjižaru i antikvarnicu Bugarskog u Balkanskoj 46, gde je na brzinu pregledavao knjige odjuće otkupljene. Ako bi mu neka knjiga zapela za oko, odmah je kupovao bez premissjanja, a knjigu bi prijeljni šegrt

Janko Hrkalović kasnije odneo u Sarajevsku 13.

Taj šegrt, Janko Hrkalović, bio je, među šegrtima Bugarskog, i najmanji i najslabiji.

„Od ovoga će biti veliki knjižar!“ – rekao je Vinaver jednog dana Bugarskom: „On još ne zna šta je knjiga, ali je gleda pobožno kao u krst.“

Bugarski mu je, smejući se, uzvratilo: „Gospodine Stanislave, to za mene nije ni pohvala, ni preporuka. Ja sam ateist!“

Vinaver se nasmejao: „I ateiste na nešto razapinjite!“

Svakog jutra, sem dana kada nije bio u Beogradu, koji minut posle osam sati, Stanislav Vinaver je bio pred kioskom za novine ispred bašte hotela *Moskva*.

Na kiosku je od poznanika prodavca, koga ovde zovu novinarom, uzimao na pročitavanje, na vinaveresiju sve strane novine koje su to jutro stigle u Beograd. Potom je u bašti *Moskve*, ili u njenoj kafani, zavisno od vremena i doba godine, uz prvu crnu kafu, prvi u Beogradu bistrio svet u velikim i sitnim vestima, sve sa ciljem da ga niko ni u čemu ne zatekne neobaveštenog, i da redom zadivi i začudi kako to sve postiže i otkud. Brzo je čitao, a bolje pamtio. Studirajući u Parizu naučio je i brzo čitanje. Preletao je stranice dijagonalno. Očima je prevodio: „Moje su oči simultane!“ – govorio je prijateljima kojima se hvalio da pročitano pamti po ličnoj metodi svog profesora i filozofa, Anrija Bergsona. Retko bi samo najnužnije zabeležio. Kasnije je, po celom gradu, raznosio svoju obaveštenost svakome umnom sa kojim bi došao u dodir, a znao je da se o svakog takvog, koga iole zna, jezikom očese.

Radio je to Stanislav Vinaver još od 1912. godine, kada je tog leta, u vreme svog sorbonskog ferija, morao ranije ustajati da bi pročitao i one novine koje je potom kupovao ekstravagantni svetski ranoraniac, balkanski dopisnik *Kijevskih novina*, Lav Davidovič Bronštajn, znan i

kao Trocki. Trocki je to leto bio gost hotela *Moskva*. A Beograd ga je pamtio iz *Kolarca*, gde je bio strasni igrač sansa sa urednicima *Radničkih novina*. Svojom vezom sa pro-davcem novina pred *Moskovm*, Stanislav Vinaver je Trockom jednom pomogao da ispod rezge nabavi zabranjeni broj *Pijemonta*. A kad je Vinaver 1917. godine otišao u Petrograd, u Srpsku vojnu misiju, i kad ih je tamo zatekla Ruska revolucija, onda je zabranjeni broj *Pijemonta* bio prva propusnica do Trockog.

U Beogradu se sve može promašiti, od pojedine ulice do celog života, ali se hotel *Moskva* ne može promašiti. Da nije hotela *Moskva*, Beograd bi bio lavrint. Hvatata je Stanislava Vinavera svakidašnja panika od pomisli: da Beograd nema hotel *Moskva* – šta bi bilo od njega i od srpske savremenene književnosti? On je, uostalom, i prvi na to skrenuo ozbiljnu pažnju u *Pantologiji savremene srpske belengirike*, pa je u mislima, u odbrani od panike, radi raspamienja, i sam sebe citirao: „Gde bi sedeo Avgustin Ujević Tin po vasceli dan i razmišljao o socijalnoj strukturi Senegala, da nema *Moskve*? Gde bi se Staša Krakov učio životu? Gde bi Boško Tokin pozitizao smisao modernog dinamizma? Gde bi Stanislav Vinaver crpao podatke za prvu savremenu autobiografiju svemira? Gde bi se radio Sibe Miličić? *Moskva* je gnezdo i leglo naše literaturre“. Da nije hotela *Moskva*, Beograd bi bio lavrint. Svi izgubljeni ovde su se nalazili, a neizgubljeni odavde nisu ni micali. Onaj ko promaši hotel *Moskva*, taj za književnost i nije bio. Pisci su ovde nalazili i jedni druge i sami sebe. Svoji odeljak u kafani *Moskve* zvali su *Port Arthur* i to je bila njihova luka spasa. I tu je bila bar jedna prijateljska ruka na ramenu. *Moskva* će jednog dana biti polazno mesto srpske kritike o novim klasicima srpske književnosti, dok to ne postane, neće biti ni kritike ni klasika. Onome ko je podigao hotel *Moskva*, mora biti najzahval-

nija srpska književnost, i kad dođu godine zahvalnosti, podići mu spomenik.

Oko pola devet pojavio se, bolje reći doljuljao se Rastko Petrović. I vreme je bilo. Otkad se zaposlio, *Moskva* mu je bila u prolazu. Vinaver je već bio prelistao novine. Pogledom su se pozdravili.

„Jesam li bled?“ – Tek pošto je seo, Rastko je pružio ruku.

„Šta hoćeš da ti kažem?“

„Istinu.“

„Bled si kao i uvek.“

„Pusti to kao i uvek. Bled sam. Izgledam li bolesljiv?“

„Izgledaš kao i uvek.“

„Pusti kao i uvek. Bolestan sam i idem da ležim.“

„Gde da ležiš?“ – Vinaver se uozbiljio.

„U sanatorijumu zvanom Ministarstvo inostranih dela.“

„O, činovička oholosti! To kažeš samohranom i nezaposlenom književniku, koji je još pred ženidbon... Dobro si vinaverziran koliko žudim da dopadnem u sanatorijum zvani Ministarstvo inostranih dela...“

„Ja sam bolestan i što nas trojicu iz Pariza zovu umirovjenom gospodom, tebe će to tek da stigne, a ni Crnjanski se ne oseća najbolje...“

„Iz Pariza, ni dalje, ni bliže, a naši daci Koča Popović, Đorđe Kostić, Đorđe Jovanović, Dušan Matić. Bili smo im u duši, a onda je na nas tamo pao Breton. Slažem se, ima tu nečeg za duboko zabrinjavanje. Oni nas promovšu već u zvaničnu literaturu. Zamisli kakvo ćemo strahno sredstvo biti za mučenje đaka i studenata: šta imaš da kažeš o Vinaverovom odnosu prema šesteru i dvanaesteru? Strašno! Stiglo nas je ono što smo mi mislili o Dučiću. Nego, šta ćemo sa gospodinom Milanom Rakićem? Još smo u rupi u koju smo onda u zemlju propali.“